

10. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth „Europe 2020 strategy”, Communication from the commission, Brussels, 3.03.2010.
11. Boyatzis, R. The Competent Manager. 1982, John Wiley & Sons.
12. McClelland D.C., Testing for competence rather than intelligence. American Psychologist, 1973.

ОВЛАДЯВАНЕ НА КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНЦИИ – ЦЕЛ НА ОБРАЗОВАНИЕТО ПРЕЗ 21 ВЕК*

ВИОЛИНА Ф. ИВАНОВА, ЙОРДАНКА Д. ИЛИЕВА, РУСАНКА Г. ПЕТРОВА

POSSESSING KEY COMPETENCIES OBJECT OF EDUCATION IN 21- ST CENTURY

VIOLINA F. IVANOVA, YORDANKA D. ILIEVA, RUSANKA G. PETROVA

ABSTRACT: In the article are considering basic theoretical researches linked with elementary and primary school stage. Forming key skills in adolescents happens in learning process at an early age.

KEYWORDS: key competencies, education, children, students

Успехът на децата в Обединена Европа стои в центъра на образователната политика на всяко хуманно и прогресивно общество. В основата на стратегиите на Европейския съюз е залегнала необходимостта от осигуряване на ключовите компетенции за подобряване на образователните постижения. В съвременната социална реалност ключовите компетенции се утвърждават като основна ценност, цел и резултат на образованието. Европейската общност отдавна е осъзнала необходимостта от образование за просперитета както на отделния човек, така и на обществото като цяло. Присъединяването на България към Европейския съюз и европейското образователно пространство отправя нови предизвикателства към сферата на образованието.

Дефинирането в европейската рамка на ключовите компетенции на подрастващите, предполага те да се формират в резултат от учебно-възпитателния процес още в ранна възраст. Те са важен фактор за усъвършенстване развитието на личността на детето, за повишаване мотивацията и мобилността му и показват степента на адаптивността му по отношение изискванията на училищното обучение.

Целта на настоящото изследване е да се проучат основните теоретични постановки, свързани с компетенциите в предучилищен и начален етап.

В образователната политика според Националната стратегия за развитие на средното образование се поставя като перспектива създаването на условия за развитието и образованието на всяко дете.

* Тази статия е финансирана по проект от фонд Научни изследвания на ШУ “Епископ Константин Преславски” РД-08-235/13.03.2014 г

Терминът *компетентност* не е заложен в Държавните образователни изисквания и учебните програми. Той е сравнително нов и поради тази причина няма единна интерпретация. Понятието, което се използва по-често в българската педагогическа литература, е компетентност, което е официалния термин в европейското образователно пространство, към което България се стреми да се интегрира.

В научната литература съществуват различни тълкования на понятията *компетентност* и *компетенции*. Двете понятия често се използват синонимно, но в семантиката им съществуват различия.

В Речника на чуждите думи в българския език думата *компетенция* лат. *Competentia* означава област на действие по въпроси, по които дадено длъжностно лице или учреждение има опит, знания и пълномощия. Компетенциите са единство от знания, умения и отношения за решаването на научен, познавателен или житейски проблем. [5]

Според Международния съвет за стандарти и обучение, изпълнение и преподаване, една компетентност включва съответен набор от знания, умения, и нагласи, които дават възможност на дадено лице да изпълнява ефективно дейностите на дадена професия, или да работи по начин, който да отговаря или да надхвърля стандартите в определена професия или работна обстановка. [8]

Според акад. Хуторски В. А. компетенцията е отчуждено, предварително зададено социално изискване към образователната подготовка на ученика, необходима за неговата ефективна продуктивна дейност в определена сфера. [7]

Н. Боритко приема, че компетенцията е предварително зададено изискване към образователната подготовка на обучаемия, характеристика на неговата професионална роля, а компетентността е степента на съответствие на това изискване за усвояване на компетенцията, личностна характеристика на човека. [1]

Според В. Великова понятието „компетентност“ се осмисля като обобщаващо натрупаните в образоващия се компетенции в различни области с практически и идеални измерения. Компетенцията е винаги обвързана с операционализирането на субектната изява, докато компетентността може да се приема и в нейната потенциална дистанцираност от непосредствената практическа изява. В. Великова счита, че под образователна компетентност трябва да се разбира постигната в резултат на образование способност на много високо равнище да се формират и упражняват в единство добре структурирани познание, ценностен ангажимент и ефективни действия, оптимално и по необходимост, проявяващо себе си в конкретни приложни изяви чрез адекватни умения. [2]

Друга гледна точка представя В. Делибалтова, според която компетентността е личностно образувание, което не може да се операционализира, като се доведе до отделни разпокъсани „дискретни“ знания или умения, а би следвало да се оценява в определен контекст на основата на постигнатото действително ефективно изпълнение на задача или дейност, а не като постигане на предварително определен стандарт. [3]

Формирането на компетенции у подрастващите изисква последователност на действията в подготовката на педагогическата ситуация и учебния час и провеждането им, които можем да формулираме така:

1. Анализиране на компетенциите и избор на компетенция, която ще бъде приоритетна в конкретната ситуация/урок.
2. Анализиране на ДОИ за различните степени и извеждане на очакваните резултати.
3. Извеждане на понятия за овладяване в конкретната педагогическа ситуация/урок.
4. Анализиране на понятията и разграничаване на вече усвоените понятия от предстоящите за усвояване такива.

5. Разработване на педагогически ситуации или структурни елементи в урока за достигане на очакваните резултати с акцент върху дейността на детето.
6. Провеждане на педагогическата ситуация/урока.
7. Диагностициране на резултатите и разработване на стратегия за постигане на по-високо равнище на компетенция.

Според акад. Хуторски съществува йерархия на компетенциите в образованието, при която някои от тях са по-обща или по-значими от други. [6] Извежда три нива на компетенции:

- Ключови компетенции - имащи отношение към общото съдържание на образованието.
- Общопредметни компетенции - отнасят се към определен кръг образователни области и учебни предмети.
- Предметни компетенции - формират се в рамките на педагогическата ситуация/урок.

Ключовите компетенции са взаимосвързани, имат интегративен характер, включват в себе си редица родствени знания, умения и навици. Те осигуряват универсалност на образованието, като позволяват на детето/ученика да използва творчески получените знания и умения и навици.

Според Европейската референтна рамка, въпросът за компетенциите на подрастващите е жизненоважен. В съвременното технологично общество способността да се действа в индивидуален и екипен план, да се проявява адаптивност в общуването и поведението, да се оценяват гъвкаво условията за индивидуален и групов просперитет и творчество, трябва да бъдат постигнати чрез подготвеното образователно пространство за българските деца.

Внимателното вглеждане в ключовите компетентности за учене през целия живот позволява да се открие голяма близост с културно-образователните области, в които е структурирано учебното съдържание и очакваните резултати от неговото овладяване. Постигането на тези компетентности от страна на подрастващите е възможно чрез използване на личностния и професионален потенциал на съвременния учител.

ЛИТЕРАТУРА

1. Борытко, Н. М. Профессионально-педагогическая компетентность педагога. <http://www.eidos.ru/jornal/2007/0930-10.htm>
2. Великова, В. „Образователната компетентност“ като резултат от образователната дейност. Педагогика, 2003, № 6
3. Делибалтова, В. Към компетентността като обект на дидактически интерес. Педагогика, 2003, № 2
4. Ключови компетентности. Европейска референтна рамка. МОН, С., 2007
5. Милев, А. и др. Речник на чуждите думи в българския език. С., Наука и изкуство, 1962
6. Хуторской, В. А. Ключевые компетенции и образовательные стандарты.
7. Хуторски В. А. Технология на проектирането на ключови и предметни компетенции.
8. Richey, R. C., Fields, D.C., & Foxon, M. (with Roberts, R.C., Spannaus, T. & Spector, J. M.). Instructional design competencies: The standards (3 rd ed.). Syracuse, NY: ERIK Clearinghouse of Information and Technology. ED 453 803